

студентів. У педагогічному спілкуванні велике значення має виховання власною поведінкою, оскільки зовнішність, посмішка, погляд, мова, голос, пози, хода, всі рухи педагога мають виховний вплив. Особистість викладача створює в аудиторії особливу ауру, атмосферу, яка залежно від психологічного складу й етико-естетичних установок індивіда сприяє чи не сприяє творчому спілкуванню, активному сприйманню і розумінню. Викладача завжди об'єктивно оцінює лише його аудиторія, тому позитивний імідж надзвичайно важливий для педагога, оскільки є одним із критеріїв його професійної придатності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко В.І. Формування іміджу майбутнього вчителя технологій в системі виховної роботи педагогічного університету: монографія. Слов'янськ : Б.І. Маторін, 2015. 460 с.
2. Євтушенко Г.В. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 630–634.
3. Ковальова О.О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу у майбутніх педагогів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2007. 340 с.
4. Межерицька О.А. Іміджологія як компонент підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів. *Якість освіти : вибір майбутнього* : матеріали науково-практичної конференції. Харків : ХНПУ, 2017. С. 138–147.
5. Плачинда Т.С. Позитивний імідж викладача ЗВО як складова професіоналізму. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи. Полтава : Астроя, 2019. С. 321–324.
6. Поясок Т.Б., Безпарточна О.І. Формування позитивного іміджу майбутнього викладача вищої школи як складова його професійної підготовки. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2020. № 2. С. 251–258.
7. Чебикін О.Я. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу : монографія. Одеса : Півд. наук. центр АПН України. 2009. 223 с.

O. Horytska. Positive image of the teacher as an indicator of his pedagogical skill. – Article.

Summary. The article is devoted to the problem of forming a positive image of a teacher in the process of professional training. The role of a positive image in the formation of a professional teacher is determined. The structure of the teacher's professional image is highlighted, which reflects the main requirements for him. The psychological and pedagogical conditions that will contribute to increasing the effectiveness of the formation of a positive professional image of teachers are singled out.

Key words: image, the structure of the teacher's pedagogical image, the stages of teacher image formation, psychological and pedagogical conditions.

УДК 94:070.133:179.1(477)“193”

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/29>

В. М. Жмака

кандидат історичних наук, доцент,
викладач

Сумський фаховий коледж економіки і торгівлі
м. Суми, Україна

І. В. Скрипченко

редактор

Недригайлівська районна газета «Голос Посулля»
смт Недригайлів, Сумська область, Україна

ЗАКОНОДАВЧО-ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ РАЙОННИХ ГАЗЕТ (ПОЧ. 30-Х РР. ХХ СТ.)

Анотація. В статті здійснена спроба показати законодавчо-ідеологічні основи створення районних газет. Підкреслено ідеологічну складову в існуванні так званої «районки». Наголошено на перспективності дослідження історії становлення і функціонування місцевої, регіональної преси.

Ключові слова: газета, районна газета, преса, місцева преса, ЗМІ, редакція, закон, реформування.

Практично всі відомі концепції демократичного державотворення передбачають, що свобода слова – це право людини і громадянина, яке захищає всі інші основоположні права людини, а тому саме ця свобода потребує державного захисту та конституційних гарантій.

У процесі утвердження інформаційної політики, становлення національного інформаційного простору української держави важлива роль відводиться місцевим виданням. Тим паче, що саме місцеві видання стоять найближче до простого українця, якому не просто розібратися в існуючому інформаційному хаосі, не піддатися пропагандистському, антиукраїнському інформаційному впливу з боку російських ЗМІ.

На сьогоднішній день інформаційний простір надзвичайно широкий. За наявності соціальних мереж, телебачення, радіо тощо, можливість отримати ту чи іншу інформацію не викликає особливих труднощів. Проте, одним із традиційних джерел інформації залишається преса. Поряд із центральними друкованими виданнями, існують і місцеві, регіональні газети, зокрема так звані «районки». Їх шлях становлення і розвитку був складним і неоднозначним, який потребує детального вивчення. Досить важливим при цьому є з'ясування засадницьких завдань, які ставились перед «малою» пресою на зорі її створення. Тож даною публікацією ми спробуємо зробити свій невеликий внесок у дослідження даної проблеми.

Звертаючись до історіографії проблеми слід зауважити, що деякі питання вже порушувались дослідниками як у радянський період, так і в роки незалежності. Радянська історіографія, головним чином, звертала увагу на ідеологічну складову, провідну роль партії у створенні і розвитку радянської, української радянської преси – роботи В. Верховського [1], Т. Климова [5], І. Копотієнка [6], колективні роботи [4] та ін.

Із здобуттям Україною незалежності, дослідження історії розвитку вітчизняної преси також не залишилось поза увагою науковців. Можемо згадати напрацювання О. Михайлина [9], К. Ульянової [16], О. Ленського [8], І. Крупського [7], О. Попової [10], Л. Яременко [17], І. Сипченко [14–15] та ін., які у своїх дисертаційних дослідженнях і наукових статтях розглядають різні аспекти процесу становлення вітчизняної регіональної преси: від типологічних характеристик і жанрово-стильових особливостей до партійного керівництва й ідеологічного контролю за пресою.

Джерельною базою для написання статті слугують постанови вищих радянських партійних органів, а також Закони України про друковані засоби масової інформації.

Метою даної розвідки є спроба показати законодавчо-ідеологічні засади створення місцевої, регіональної преси, так званої «районки» на початку 30-х років минулого століття.

24 грудня 2015 р. Верховна Рада України прийняла «Закон про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», підписаний Президентом України 28 грудня того ж року. Закон набув чинності 1 січня 2016 р. [2]. Таким чином головний газетярський закон «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» теж набув змін. Зокрема стаття 8 гласить, що органи державної виконавчої влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування не можуть бути засновниками чи співзасновниками друкованих засобів масової інформації [3]. Згодом по всій країні розпочався процес реформування друкованих ЗМІ та редакцій.

Слід зазначити, цей закон мав бути прийнятий ще у 2005 р., адже саме тоді керівництво країни проголосило курс на інтеграцію із Європейським Союзом і одним із напрямків на шляху до розбудови демократичної держави і громадянського суспільства є утвердження свободи слова, незалежної преси. Однак тоді владі забракло політичної волі.

Відразу після Революції Гідності, у травні 2014 р., парламент зробив спробу ухвалити закон про реформування ЗМІ, але дружньо проти цього проголосували фракції КПУ та «Свобода» і він не набрав необхідної кількості голосів. Лише наприкінці 2015 р. Верховна Рада, Президент України, відповідно до рекомендацій Ради Європи, ухваливши відповідний закон зробили дійсно історичний крок на шляху демократизації інформаційної сфери. Проте цей шлях виявився доволі тернистим.

У 1920–30-х рр., в часи становлення СРСР, в Україні був сформований сегмент друкованих засобів масової інформації місцевої сфери розповсюдження – «районна преса» – газети, засновані і фінансовані місцевими організаціями компартії та районними радами практично в кожному адміністративному районі.

Радянська доктрина завжди розглядала питання функціонування засобів масової інформації, а також свободу преси винятково з «класових позицій». Конституція Української СРР 1929 р. в статті 9 Поділу І «Засади» проголошує: «Щоб забезпечити трудящим дійсну волю виявлення своїх думок, Українська соціалістична радянська республіка знищує залежність преси від капіталу і передає до рук робітничої

кляси та селянства всі технічні і матеріальні засоби до видання часописів, книжок та всіляких інших творів друку та забезпечує по всій країні їх вільне поширення» [11].

Наступна редакція українського Основного Закону 1937 р. у статті 124 декларує права громадян на свободу слова і свободу друку, що має забезпечуватися «наданням трудящим і їх організаціям друкарень, запасів паперу, громадських будинків, вулиць, засобів зв'язку і інших матеріальних умов, необхідних для їх здійснення» [12].

Політичними і правовими передумовами створення районних газет стали дві постанови ЦК ВКП (б): «Про реорганізацію мережі газет у зв'язку з ліквідацією округ» від 11 серпня 1930 р. та «Про сільську районну та низову пресу» від 18 січня 1931 р.

У постанові від 11 серпня 1930 р. мова йшла про те, що на основі ліквідованих округових газет, а також колгоспно-радгоспних і фабрично-заводських друкованих газет мала бути розгорнута мережа районних газет в промислових і важливих сільськогосподарських районах. Також передбачалось, що при організації видавництва газет, визначення їх обсягу, тиражів і днів виходу партійні органи повинні виходити із існуючої бази поліграфічного обладнання, норм витрат газетного паперу [13, с. 8].

Необхідні кошти для видання газет передбачалося залучати із місцевих бюджетів. Додатковий випуск нових районних газет (не на базі вже існуючих округових, колгоспно-радгоспних і фабрично-заводських газет) в кожному окремому випадку допускалося лише з санкції ЦК ВКП(б). Також зазначалося, що районна газета повинна бути масовим політичним органом і повинна мати яскраво виражений виробничий характер (у відповідності з економікою даного району) [13, с. 8].

Постанова від 18 січня 1931 р. піддавала критиці недоліки в організації видання місцевої преси, зокрема щодо невміння ряду газет ставити систематично і поглиблено питання боротьби з ухилянням від ленінської лінії партії, пов'язувати питання перебудови Рад, проведення хлібозаготівель, мобілізації грошових коштів з питаннями колективізації і боротьбою за ліквідацію куркульства як класу. Пояснювалося все це тим, що районні газети розвивалися при вкрай незадовільному керівництві з боку місцевих парторганізацій.

ЦК партії пропонував у роботі з керівництва районною пресою виходити з необхідності всіляко розвивати мережу районних газет, з тим, щоб протягом 1931 р. у всіх районах видавалися друковані органи в тій чи іншій формі (газети, журнали, склогографічні багатотиражки та ін.).

У постанові від 18 січня 1931 р. давалися настанови щодо організації партійного керівництва у видавництві газет та їх тематичної спрямованості. Мова йшла про те, що низовою пресою району і роботою серед робсількорів повинні керувати райпарткоми, залучаючи до активної участі партосередки і редакції районних газет, сприяти широкому розгортанню самокритики і застосуванню нових форм і методів масової роботи (ударництво, соціалістичне змагання, робсількорівські бригади, пости, огляди, переклички, оперативні зведення та ін.). Також у даній постанові визначалися засади кадрової політики в редакціях районних газет. Зокрема, редактори районних газет мали призначатися райпарткомами з числа членів бюро райпарткомів і затверджуватися відповідними ЦК нацкомпартій, крайкомами і обкомами. До участі в роботі районних і низових газетах мали залучати робітників районних, партійних, радянських, кооперативних та інших організацій. Основними джерелами для формування кадрів, мали стати робсількори-ударники, які проходили через мережу партосвіти, районні робсількорівські семінари і курси-конференції, редакції-школи тощо [13, с. 8–10].

У всій справі керівництва пресою встановлюється надмірна централізація. І ідеологічно-політично, і організаційно, і в плані матеріально-технічного забезпечення редакції стають повністю підлеглими відповідним парткомам. Багато тем пов'язаних із ідеологічною складовою, політичним устроєм країни опиняється поза критикою преси. Свободі слова на багато десятиліть був покладений край – однак це подавалося як вища форма пролетарської демократії в якій обмежувалася лише «буржуазна» свобода боротьби з цією «вищою» свободою. А відтак ворожою пропагандою оголошувався кожний неузгоджений з партійним комітетом критичний виступ.

Згодом, залежно від політичних обставин радянсько-партійній пресі дозволялися більші чи менші ступені свободи – але власне вільною вона не була ніколи. По-перше, через повну і принципову відсутність законодавчої бази такої свободи (вона лише проголошувалася в конституціях СРСР та УРСР), а по-друге, через те, що партія ніколи не випускала ключових важелів керівництва пресою, зокрема підготовки й розстановки кадрів, ідеологічного та матеріального забезпечення, вимагаючи за це повної політичної, ідеологічної та всякої іншої покори з боку журналістів і редакторів.

Районна газета радянської доби була не стільки засобом масової інформації, стільки засобом масової пропаганди. Її діяльність жорстко коригувалася «Агітпропами» – організаційними інституціями КП(б)

У-КПРС в СРСР, котрі базувалися на відділах агітації і пропаганди ЦК партії. Такі ж відділи були в ієрархічно нижчих структурних органах компартії – у центральних комітетах всіх союзних республік СРСР, обкомах, міськкомах та райкомах партії.

Їхньою головною метою було «комуністичне виховання» радянського народу, формування комуністичного світогляду «радянської людини» – через контроль та цензуру культури та масової інформації, а також методами безпосереднього розповсюдження компартійної інформації. У віданні агітпропу знаходилися ЗМІ СРСР – преса, телебачення та радіо, які включалися в систему ідеологічного «виробництва» та контролю.

Тематика матеріалів змінювалася відповідно до політичної ситуації в країні, зокрема паралельно до лінії, яку проводило центральне керівництво компартії та її лідери. В значній мірі ці рудименти залишалися і на пострадянському інформаційному просторі в часи після проголошення незалежності України.

Таким чином, районні газети, які виникли на поч. 30-х рр. ХХ ст., упродовж багатьох десятиліть слугували ефективним засобом впливу на суспільство і пройшли шлях від компартійних органів до комунальних. Упродовж усього радянського періоду існувало чітке підпорядкування друкованих видань ідеологічним відділам партії, і особливу роль в цій схемі відігравали районні газети. В інформаційному ланцюжку від центральних газет до низової ланки видань на районні газети покладалися важливі завдання, першоосовою серед яких були ідеологічне «накачування» і забезпечення непохитної віри в існуючий лад.

З набуттям чинності 1 січня 2016 р. Закону України «Про реформування державних та комунальних друкованих засобів масової інформації» вітчизняна «мала» преса розпочала процес роздержавлення. Вперше за всю історію існування районні газети отримали реальну можливість вийти з-під «опіки» органів влади, створити вільну і незалежну районну пресу, зробити з газети для влади якісне видання для громади. Для цього процесу не досить одного правового забезпечення та організаційних заходів. Редакторам, творчим працівникам, дописувачам треба оглянути увесь попередній період видання часописів і функціонування редакцій, «провести роботу над помилками», відкоригувати редакційну політику в нових умовах діяльності. З огляду на вище сказане, дослідження історії становлення і функціонування місцевої, районної преси, має значні перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховский В. Из истории партийного руководства печатью. *Вопросы истории КПСС*. 1969. № 3. С. 136–145.
2. «Закон про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-19#Text>. (дата звернення: 03.04.2023).
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>. (дата звернення: 03.04.2023).
4. Історія партійно-радянської преси України / Р. Д. Слободянюк та ін. ; за заг. ред. А. З. Москаленка. Київ : Вища школа, 1989. 359 с.
5. Климов Т. Из истории зарождения советской печати на Украине. Київ : Высшая школа, 1971. 186 с.
6. Копотиенко И. Источниковедческий анализ периодической печати Украины (1917–1925 гг.). Днепропетровск : Изд-во Днепропетровского ун-та, 1975. 84 с.
7. Крупський І. Партійне керівництво пресою як форма контролю ЗМІ: російський досвід і українські реалії (1917–1925 рр.). *Теле- та радіожурналістика*. 2012. Вип. 11. С. 32–39.
8. Ленський О. В. Історія преси і журналістики. Суми : ФОП Ткачов О. О. 2009. 400 с.
9. Михайлин О. Г. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики. Вид. 3-тє, доп. і поліпш. Харув: Прапор, 2005. 320 с.
10. Попова О. Ю. Функціонування газетної періодичної преси Радянської України (кінець 1920-х – 1930-ті рр.): тенденції, механізми, практики. *Гілея*. 2013. Вип. 68. С. 53–59.
11. Постанова XI Всеукраїнського з'їзду Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>. (дата звернення: 03.04.2023).
12. Постанова надзвичайного XIV українського з'їзду Рад про затвердження Конституції (основного закону) Української Радянської Соціалістичної республік 30 січня 1937 року. Конституція (основний закон) Української Радянської Соціалістичної республіки. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>. (дата звернення: 03.04.2023).
13. Рабочая книга редактора районной газеты: Опыт, методики, рекомендации / под ред. Я. Н. Засурского. М. : Мысль, 1988. 575 с.
14. Сипченко І. В. Газети політвідділів МТС у системі галузевої преси Сумщини. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціальні комунікації»*. 2013. Вип. 13. С. 106–110.

15. Сипченко І. В. Преса Сумщини 20-30-х рр. ХХ століття (типологічна характеристика та жанрово-стильові особливості) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.04 / Дніпропетровський національний університет ім. Олесь Гончара. Дніпропетровськ, 2014. 19 с.
16. Ульянова К. М. Преса Луганщини 1917–1938 рр.: становлення та основні тенденції розвитку : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2009. 20 с.
17. Яременко Л. До історії Сумської регіональної преси: районні газети початку 30-х рр. як колективний організатор на селі – у пошуках нових форм. *Журналістська освіта на Сумщині: набутки й проблеми* : матеріали Дев'ятої всеукр. наук.-практ. конф., 5–6 червня 2013 р. Суми : Сумськ. держ. ун-т, 2013. С. 34–38. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/39972/1/Yaremenko_Istoriya_symskoi_regionalnoi_presy.pdf;jsessionid=4CBF56395B4839DBB7CDD56B28CB1BB3 (дата звернення: 03.04.2023).

V. Zhmaka, I. Skrypchenko. Legislative and ideological foundations of the creation of district newspapers (beginning of the 30s of the twentieth century). – Article.

Summary. The article attempts to show the legislative and ideological foundations for the creation of district newspapers. The ideological component in the existence of the so-called “rayon” is emphasized. The prospects of studying the history of formation and functioning of the local, regional press are emphasized.

Key words: newspaper, district newspaper, press, local press, mass media, editorial office, law, reform.

УДК 004.94

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/30>

І. І. Задорожний

*старший викладач вищого навчального закладу кафедри водіння бойових машин
Національна академія сухопутних військ
м. Львів, Україна*

А. Т. Ніколаєв

*старший викладач вищого навчального закладу кафедри водіння бойових машин
Національна академія сухопутних військ
м. Львів, Україна*

В. Б. Рій

*старший викладач кафедри водіння бойових машин
Національна академія сухопутних військ
м. Львів, Україна*

АНАЛІЗ ПРИЧИН ПОРАЗКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРМІЇ У ФРАНКО-РОСІЙСЬКІЙ ВІЙНІ 1812 РОКУ. УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. У роботі проведено аналіз причин поразки французької армії у франко-російській війні 1812 року з урахування українського питання.

Ключові слова: франко-російська війна 1812 року, французька армія, французький імператор Наполеон, Річ Посполита, лівобережна та правобережна Україна, російська армія, козацька держава.

Дев'ятий рік проти нашої держави триває гібридна війна, яка з 24 лютого 2022 року переросла в повномасштабну збройну агресію, кінцевою метою якої є фактична ліквідація самостійної Української держави як такої, перетворення її в декоративний, абсолютно аморфний придатак «руського міра». На думку авторів одним з ймовірних шляхів пошуку способів нашої боротьби в умовах війни Російської федерації проти України, є аналіз тих збройних конфліктів і війн, які Російська імперія вела в минулому, і на цій основі застосування дієвих форм та методів боротьби з агресором. Однією з таких війн і була